

Т. І. Олійник,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва та управління підприємствами,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Дніпро, Україна

ORCID ID: 0000-0003-1224-3790

DOI: 10.32702/2306-6806.2021.5.92

ЕВОЛЮЦІЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ: СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ

T. Oliynyk,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics,
Entrepreneurship and Enterprise Management, National University Oles Honchar, Dnipro, Ukraine

EVOLUTION OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY: SOCIO-ECONOMIC ASPECT OF FORMATION AND DEVELOPMENT

У статті проведено аналіз економічної природи підприємництва, яка формує конкретні господарські умови для здійснення процесу виробництва, і в цьому аспекті підприємництво представляє собою суспільний механізм, призначений для організації та здійснення процесу відтворення найбільш поширених форм суспільного буття.

Висвітлено формування і активізацію підприємництва, яке пройшло декілька етапів свого становлення і окреслило відповідний організаційний його тип. Зміна цих етапів не мала і не має чітких меж, вони взаємопроникають один в одного і поступово посилюють свій вплив обумовлюючи на деякий період часу провідне положення, поступаючись місцем іншому етапу свого розвитку.

Встановлено, підприємництво як форма соціально-економічної активності відіграє незамінну роль в економічній динаміці і в суспільному розвитку. Взаємодія між підприємництвом, економікою загалом і суспільством, носить досить складний і неоднозначний характер, що визначає особливе призначення підприємництва в економіці і суспільстві, і чинники, які гальмують або прискорюють його реалізацію в конкретному періоді.

The article reveals the economic nature of entrepreneurship which creates specific economic conditions for the production process, and in this aspect entrepreneurship is a social mechanism designed to organize and implement the process of reproduction. By the nature of its formation, the intensification of entrepreneurship has gone through several stages of its formation, which outlined the appropriate organizational type. The change of these stages had no and has no clear boundaries; they interpenetrate each other and gradually increase their influence, determining for a while the leading position, giving way to another stage of their development.

It is determined that for the intensification of entrepreneurial activity there are stages of its development — from simple to complex, from simplified to systemic, from the emergence of heterogeneous structures to entrepreneurial society, where forms of industrial relations evolve from natural relations, through goods, to systematic production conceptual significance in the categorical apparatus of the economy. The role of entrepreneurship, innovation and organizational activities for the economic system in modern conditions is growing. As an element of a market economy, entrepreneurship obeys its own laws and is influenced by the market system. At the same time, entrepreneurship affects the state and functioning of the national economy, giving it dynamism and stability. The created business product is not a specific product or service, but is characterized as an organization for the production and sale of this product or service.

It is established that the driving factor of entrepreneurship is the manifestation of its activity, the activator of which should be considered "economic competition" — an element of the behavioral process of the market mechanism that allows balancing supply and demand. Against this background, an important principle is the motivation of entrepreneurship, which is formed under the influence of structural changes in the economic system.

In addition, an important prerequisite for maintaining the benefits of entrepreneurship is the continuous modernization of production and other business activities. To maintain such advantages, it is necessary to expand the set of relevant sources, constantly improve them, and move to higher-order advantages, which are strategic innovations in the form of breakthrough technologies and equipment systems, appropriate methods of work, production, marketing services of sustainable reproduction of innovation and entrepreneurship.

Ключові слова: підприємництво, підприємницька активність, суспільство, економічні відносини, конкуренція, функція відтворення, інновації.

Key words: entrepreneurship, entrepreneurial activity, society, economic relations, competition, reproduction function, innovations.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Формування нового підходу до розвитку підприємницької діяльності на фоні корінних змін якості економічного середовища з наданням йому глобального характеру в умовах ринку, вимагають переосмислення та уточнення самого вихідного поняття "підприємництво" та "підприємницька активність", а так само виявлення закономірностей їх становлення і розвитку. Сучасне підприємництво відносять до найбільш поширених форм суспільного буття. Виступаючи одним з головних двигунів соціального прогресу, воно дозволяє сформувати основи для якісної нормотворчої діяльності, розробки концепції підприємництва в умовах глобалізації соціально-економічних і суспільно-політичних процесів. Тому суспільство все більш сприймає підприємництво як один із важливих факторів розвитку національних економік і передумовою інноваційного типу економічного зростання, підґрунтям якого є підприємницька ініціатива у науково-технічній і організаційно-економічній сфері діяльності.

У цьому випадку постає необхідність розгляду еволюційного поступу до визначення змістовності поняття "підприємницька активність" щодо її властивостей, функцій і ролі під призмю суспільно-економічного аспекту підприємницької діяльності, яка тісно пов'язана з історією становлення обміну, виробництва та розподілу товарів і послуг, з рівнем розвитку науково-технічного прогресу, що знаходить своє відображення в еволюції поглядів на підприємницьку діяльність загалом.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Розуміння підприємницької діяльності загалом і підприємницької активності зокрема в дослідженнях ряду вчених економістів змінювалось, акцент переносився на різні його сторони: від характерних рис та ускладнення образу підприємця із його здатністю йти на ризик, до інноваційної діяльності та активізації організаційних функцій. Такому підходу спонукали дослідження цілої плеяди як вчених фундаторів економічної думки: А. Сміт, Д. Рікардо, Ж.-Б. Сей, У.С. Джевонс, К. Менгер, Ф. Візер, Й. Шумпетер, А.М. Хайек, Ф. Найт, М. Вебер, так і сучасності: А. Хоскінг, А.М. Виноградська, А. Жигір, Р. Хізріч, М. Малік, Г. Болотов, А. Бутенко, І. Дмітрієв, Ж. Дерій, В. Кредісов та багато інших.

Систематизація результатів наукових досліджень теоретиків економічної думки дозволяє виявити закономірності розвитку концепцій підприємництва та сплеск його активності. І як взаємозв'язок з подальшого дослідження визначає етапи і форми процесу свого становлення у розвитку явищ природи і суспільства реального світу, підприємництво є продуктом ринкового господарства, а в історичному аспекті — каталізатором змін підприємницького середовища та активного його розвитку.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є виокремлення теоретичних основ та практичних аспектів еволюції суспільно-економічного значення підприємницької активності за етапами свого становлення і розвитку в мінливих умовах господарювання.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Зміна економічного середовища, набуття ним глобального характеру в умовах ринкових відносин, потребує визначення еволюційного підходу до становлення та розвитку підприємницької діяльності, його місця і ролі в економічній системі взаємовідносин. У ретроспекції підприємництво слід розглядати продуктом ринкового способу господарювання — каталізатором змін у підприємстві, а саме: організаційних форм, підприємницьких функцій, масштабів та сфер проникнення, що дозволяє виявити закономірність розвитку концепції підприємництва на основі еволюційних змін соціально-економічного розвитку суспільства та суспільних відносин, де виокремлюються певні етапи формування підприємництва.

Перший етап розвитку підприємництва ("неолітична революція") пов'язаний із сільськогосподарським виробництвом, де здійснився перехід від примітивної економіки у забезпеченні власних потреб до обміну (торгівлі) надлишками виробленого продукту, що спонукало зародженню підприємницької активності. В такому випадку тут спостерігалась тенденція розвитку торгівлі, як аспект підприємницької діяльності з апробацією різних форм управління у взаємозв'язку з різними варіантами відношень власності і підприємницької активності. Закономірністю даного періоду є намагання до укрупнення і розширення підприємницької діяльності — максимальне територіальне (кількісне) охоплення діяльності.

Другий етап розвитку підприємницької активності тісно пов'язаний з "промисловою революцією", де відбувається перехід від панівної ролі аграрної економіки до індустріального виробництва. Трансформація аграрного суспільства у машинну індустрію спонукала стрімкий ріст продуктивних сил і затвердження капіталізму, який призвів до формування класу власників і підприємців, що стало істотним переломним моментом становлення підприємництва в сучасному розумінні виконуваних ним функцій [7, с. 78]:

- приведення у відповідність попиту і пропозиції на різних товарних ринках;
- ризик, як основна функція підприємництва;
- отримання прибутку як компенсації за ризик, раціональність;
- планування, контроль, організація, управління власністю підприємства;
- активна роль у створенні продукту, раціональне комбінування факторів виробництва, збір інформації і накопичення досвіду.

Головною закономірністю другого періоду є прояв уваги до матеріальної складової підприємницької діяльності — капіталу і прибутку, які виступають основною ціллю підприємницької діяльності. Немаловажного значення набуває і підприємницький ризик ведення власної справи.

Третій етап за своїм розвитком співпадає із "другою промисловою революцією", якій властивий технологічний характер ("технологічна революція") — освоєння інновацій у виробничих процесах переважно відбувається на базі наукових досягнень, а не тільки на винаходах. Водночас функції цього періоду ускладнюються і здебільшого набувають соціокультурних та психологічних факторів, нівелюючи концепцію про те, що економічні фактори являються провідними під час пояснення соціальної поведінки:

- капіталіст, власник засобів виробництва;
- отримання прибутку завдяки своїм організаційним здібностям, таланту, ініціативи;
- аскетизм, утвердження раціоналістичної парадигми мислення;
- реалізація нововведень, інноваційна діяльність;
- революціонування і реформування виробництва шляхом використання винаходів;
- самостійність, відповідальність, інтуїція;
- вміння співвідносити споживання і збереження, активність, впевненість у перспективах;
- ризик не тільки в отриманні прибутку, а й від участі в азартній діловій справі.

Четвертий етап розвитку підприємницької активності пов'язують із "науково-технічною революцією", як корінний чинник якісного перевтілення виробничих сил за динамічним їх розвитком, якісна перебудова технічних основ матеріального виробництва на науковому підґрунті — провідного фактора виробництва, результатом якого відбулося трансформування індустріального суспільства у постіндустріальне. Це уможливило доступ підприємців до автоматизації виробництва, проведення контролю і управління на базі електроніки та ін., що значно видозмінило спектр підприємницької активності та окреслило його основні функції на цьому етапі [1, с. 9. 3, с. 68]:

- добровільне виконання договірних зобов'язань та відмова від привласнення чужої власності;
- підприємець — особливий тип господарських новаторів;
- максимальне задоволення потреб споживачів;
- активність дій в умовах невизначеності;
- створення нового (відмінного від попереднього), змінна і перевтілення ціннісних мотивів, використання будь-якої можливості з максимальною вигодою;
- передбачення результатів та способів їх досягнення;
- новаторство, намагання ввести на комерційний основі новий продукт, нові виробничі технології або нові форми організації бізнесу.

У цьому випадку четвертий етап розвитку підприємства втілює в собі такі тенденції: звертання уваги на зв'язок між підприємцем і підприємством; більш поглиблений розгляд функції новаторства, але не обмежуються ним; прибуток виступає мірою успіху, проте не являє собою єдиний стимул підприємництва. Крім того, простежується намагання підприємця підтримувати свою справу, прагнення до суспільного успіху і високого престижу, зміщення рамок підприємництва до соціального і інституційного середовища та особливе приділення уваги підприємницькій стратегії як невід'ємній функціональній частині діяльності підприємця.

Отже, за своєю природою формування, підприємство пройшло декілька етапів свого становлення, які окреслили відповідний організаційний його тип. Причому зміна етапів не мала і не має чітких меж, вони взаємопроникають один в одного і поступово посилюють свій вплив обумовлюючи на деякий період часу про-

відне положення, поступаючись місцем іншому етапу розвитку. Тобто для підприємництва присутні етапи свого розвитку — від простого до складного, від спрощеного до системного, від появи розрізнених структур до підприємницького суспільства, де форми виробничих відносин еволюціонують від натуральних відносин, через товарні, до планованого виробництва, що в подальшому набуває свого понятійного категоріального апарату в економічній науці.

Економічна категорія "підприємництво" являє собою систему виробничих відносин з приводу відтворення власного і позикового капіталу, і має на меті отримання прибутку в умовах конкуренції [4, с. 102]. Будучи елементом ринкової економіки, підприємництво підпорядковується її законам і відчуває вплив з боку ринкової системи. Водночас підприємництво впливає на стан і функціонування національної економіки, надаючи їй динамічність і стійкість. Створений підприємницький продукт не є конкретним товаром чи послугою, а характеризується як організація у здійсненні виробництва та реалізації цього товару або послуги. Тобто підприємництво формує конкретні господарські умови для здійснення процесу виробництва, і у цьому аспекті підприємництво представляє собою суспільний механізм, призначений для організації та здійснення процесу відтворення.

У цьому аспекті і реалізуються підприємницькі здібності в економічному процесі в рамках відтворювальної функції. Сутність її полягає у створенні підприємницького доходу — додаткового прибутку від інноваційної ризикової діяльності. Крім того, підприємництво як форма соціально-економічної активності відіграє незамінну роль як в економічній динаміці, так і в суспільному розвитку. Взаємодія між підприємством, економікою в цілому і суспільством, носить досить складний і неоднозначний характер. По суті можна говорити про особливе призначення підприємництва в економіці і суспільстві, і про чинники, що гальмують або прискорюють його реалізацію в конкретному періоді.

Рушійним фактором підприємництва є прояв його активності, активатором якої необхідно вважати "економічну конкуренцію" [5, с. 321] — елемент поведінкового процесу ринкового механізму, що дозволяє урівноважити попит і пропозицію. На цьому фоні важливим принципом виступає мотивація підприємництва, яка формується під впливом розвитку структурних змін економічної системи. Водночас необхідно зауважити, якщо підприємництво представляє собою специфічний сектор економіки, то йому присутній ряд закономірностей, де структурні елементи цього сектору діють за суворими правилами, а саме: підприємницький успіх чи банкрутство. Це правило реалізується тільки в умовах конкуренції, яка призводить до посилення ділової активності, і чим міцніший буде підприємницький сектор, тим успішніше він буде протистояти кризовим явищам та спонукати процес стабілізації економіки.

Важливою передумовою збереження переваг підприємництва, є безперервна модернізація виробництва та інших видів підприємницької діяльності [2, с. 54]. З метою утримання таких переваг, необхідно розширювати набір відповідних джерел, безперервно їх удосконалювати, переходити до переваг вищого порядку, якими виступають стратегічні інновації у вигляді проривних технологій і забезпечуючих їх систем обладнання, відповідні їм способи організації праці, виробництва, маркетингового обслуговування і т.п., які здатні забезпечити стійке відтворення інноваційно-підприємницького типу. За такого підходу конкурентоспроможність підприємницьких структур залежна від швидкості реалізації нововведень, від швидкості їх реакції на нововведення конкуруючих підприємств, від прогнозування інновацій. Конкурентну перевагу зберігають ті підприємства, які не уникають ризику у підприємницькій діяль-

ності, а обґрунтовано його використовують для отримання підприємницького доходу.

Залучення нововведень дозволяє підприємствам виробляти більш якісний продукт і отримувати дохід як за рахунок більш високої ціни, так і за рахунок більшої маси виготовленого продукту який реалізується, а також випуск нового продукту, що користується підвищеним попитом і приносить підприємству монопольний прибуток. У цьому випадку конкуренцію можна розглядати двояко: конкуренція, яка породжує підприємця, і конкуренція яка призводить до знищення його монопольного доходу. Саме в такому двоякому підході конкуренція стає тотожною самому підприємництву, при якій розрізняють дві моделі підприємницької поведінки економічних агентів: класичну та інноваційну [2, с. 55. 3, с. 70]. Остання модель найбільш актуальна для країн з розвинутою ринковою економікою, для її реалізації необхідна участь держави.

Інноваційна модель орієнтується на максимізацію прибутку і отримання найбільшої віддачі від наявних у розпорядженні підприємства ресурсів на базі існуючих технологій. Саме технологічні і техніко-економічні інновації зможуть підвищити ефективність економічної діяльності підприємств, і в цілому здійснити підйом національної економіки. Великої тут ваги, у сфері підприємницької діяльності, набувають і нестандартні стратегічні рішення, які дозволяють узгодити суперечливі економічні інтереси суб'єктів підприємництва, ініціювати дію економічних механізмів, пов'язати інтереси всіх функціонуючих елементів суспільної системи, що істотно вплине на виконання необхідних функцій управління і вибір стратегічної лінії розвитку підприємницького руху. Це виступить певним орієнтиром пошуку більш ефективних виробничих технологій з переробки сировинних ресурсів і проведення економічних методів господарювання, що призведе до максимізації прибутку, але як правило лише в деякому віддаленому майбутньому. В цьому випадку підприємець, використовуючи внутрішні і зовнішні ресурси та формуючи нові стратегії економічного розвитку, бере на себе інноваційні ризики, пов'язані з новаторською діяльністю.

Класична модель має дві модифікації, в залежності від способів досягнення поставлених цілей:

1. Рутинно-прагматичну — на основі використання важко освоєваних виробничих ресурсів, який виконує актуальні функції впровадження і розвитку сучасних методів ведення ринкового господарства. В основному він сприяє створенню необхідної підприємницької інфраструктури ринку.

2. Споживчу — на основі більш повного, точного і адресного задоволення попиту споживача.

Досягнення конкурентних позицій підприємництва на світовому ринку тісно переплітаються із структурними перетвореннями національної економіки в рамках процесів модернізації її виробничої складової і відповідно підприємницької діяльності, що призводить до зростання ролі підприємництва та його активності. Внаслідок чого, провідну позицію повинно зайняти "модернізаційне підприємство", як вид економічної діяльності, здійснюваний на основі поєднання інноваційної та інвестиційної стадій конкурентного розвитку суб'єкта підприємництва з метою досягнення соціально-економічного ефекту в умовах глобалізації ринку і конкурентної переваги [6, с. 241]. Останніми роками суміщення інноваційно-модернізаційної стадії являє собою фактор підвищення конкурентоздатності і посилює своє значення у її активізації підприємницької діяльності. На ряду з цим, інвестиційна стадія конкурентного розвитку суміщається із інноваційною, маючи на меті забезпечити високий рівень розвитку факторів виробництва. Такий підхід повністю виправданий, так як інвестування нововведень забезпечує низьку віддачу інвестованих ресурсів, а спрацювання інноваційно-модернізаційної складової, значно підвищить капіталовкладення із роз-

ширеним спектром їх дії щодо підняття техніко-технологічного рівня суб'єктів підприємництва.

Підприємницька активність тісно пов'язана з виробничим фактором, унікальним явищем, мобілізація якого відбувається в рамках складного механізму, в якому поєднуються матеріальна і нематеріальна мотивація суб'єктів підприємництва, фундаментальні джерела підприємницької ініціативи та креативності, на які впливають фактори зовнішнього середовища як важелі і стимули вибору системи пріоритетів економічного зростання [4, с. 198]. Тому в процесі розробки політики та стратегії макро- і мікрорегулювання, велике значення набуває специфіка динамічного етапу в циклі підприємницької активності, від якої залежать надбані властивості економічної системи в цілому.

Трансформація властивостей системи пріоритетів росту підприємницької активності, спирається на досягнуті економічні результати щодо вибору тих властивостей, які характеризують організаційний і результативний потенціал економічної системи в досягненні глобальної мети — розвитку економіки. За своєю сукупністю, властивості організаційного потенціалу економічної системи охоплюють планування, організацію, поліструктурність, керованість і жорсткість. Звідси планова властивість економічної системи реалізується в ході цілеспрямованих дій з підвищення регламенту системи, і залежно від рівня підприємницької активності може допускати певний рівень планування різних циклічних фаз підприємницької активності, як співвідношення ефектів самоорганізації та регулювання.

Логічним продовженням цьому є організація, яка розуміється як властивість узгодження поведінки окремих елементів економічної системи в рамках підприємницької структури, і виступає об'єктивним наслідком планування, що за своїх циклічних тенденцій проявляється аналогічно плануванню, досягаючи максимального рівня на фазах підйому і спаду підприємницької активності. Планування і організація забезпечують ефективну реалізацію функціонування економічної системи, сприяють стабільності відтворення її зв'язків, що конструктивно позначається на рівні управління і жорсткості в рамках підприємницької активності.

Натомість поліструктурна властивість починає знижувати підприємницьку активність у фазі її спаду в результаті запуску превентивних механізмів з метою протистояння кризовим тенденціям, оскільки набуває розвитку процес реорганізації підприємницьких структур із запуском механізму "відсікання зайвого" та проекту "обшипування активів" [5, с. 345].

Керованість, властивість яка визначається обсягом втручання із над системи в системні процеси, об'єктивно не може бути реалізована в умовах швидкої зміни системної кон'юнктури у фазах кризи і пожевлення. Так у фазі депресії реалізація керованості ускладнюється в силу непередбачуваності обставин і хаотичності дій економічних агентів. Свого максимуму дана властивість досягає у фазах підйому і спаду, коли процеси системних економічних змін стабілізуються.

Жорсткість економічної системи стає результатом її організованості і поліструктурності. Жорсткість розуміється як властивість структури системи протистояти зовнішньому впливу, і може бути реалізована двояко: як здатність в умовах зовнішнього впливу зберігати економічні зв'язки незмінними в силу їх міцності (жорсткість першого роду), а також як здатність переходити в декомпозицію пристосування, що надає змогу відновлювати економічну структуру після перенесених збурень (жорсткість другого роду). В управлінських процесах жорсткість повинна відповідати критерію оптимальності, оскільки високий її рівень підвищує стабільність зв'язків економічної системи, сприяє укріпленню ефекту функціонування, забезпечує зростання ефективності в рамках середньострокового періоду. Тому жорсткість наростає в умовах підйому і спаду

підприємницької активності, а також при скороченні розриву між попитом і пропозицією. Водночас низький рівень жорсткості характерний для фаз економічної кризи і депресії.

Виходячи з вищеведеного, основним інструментом, що забезпечує досягнення цільових функцій підприємницького сектора в економічній системі, є ринкова стратегія, в рамках якої реалізуються його конкурентні переваги. По-перше, це економічна свобода, як визначальна умова становлення підприємництва; по-друге — організаційно-господарське новаторство, що в цілому є важливими складовими елементами підприємницького середовища і рушійною політикою його активності. В значній мірі підприємницьке середовище носить більш внутрішній суб'єктивний характер, який безпосередньо залежить від самого підприємця, його компетентності, сили волі, цілеспрямованості, рівня домагань, умінь і навичок в організації та веденні підприємницької діяльності.

ВИСНОВКИ

Роль підприємництва, інноваційної та організаційної його активності для економічної системи в нинішніх умовах буде тільки зростати. Форми підприємництва еволюціонують від переважання натуральних відносин (у доіндустріальних суспільствах) через товарне (в індустріальному суспільстві) до планомірного виробництва (в постіндустріальному суспільстві). Тому в процесі формування підприємницької активності проходить декілька етапів свого становлення, які визначають відповідний тип її організації і розвитку. Зміна етапів не має чітко визначених меж, вони взаємно проникають один в одного, поступово посилюючи свій вплив, обумовлюючи на якийсь період часу чільне місце і поступаючись місцем іншому етапу розвитку. Так, у процесі становлення підприємництва проходить етапи розвитку від простого до складного, від спрощеного до системного, від появи окремих розрізнених структур до чітко вираженого підприємницького характеру.

Як і раніше провідними факторами розвитку економіки виступають знання та інновації, стимулом до продукування яких виступає механізм конкуренції вільних ринкових суб'єктів. Укріплення позицій секторів малого і середнього бізнесу, зростання їх значимості для забезпечення соціальної стабільності, економічної безпеки, дозволяє говорити про зміцнення підприємницької економіки і зростанні значущості підприємницького менеджменту. Підприємницька економіка, в якості ведучого чинника свого розвитку, базується на підприємницької активності — динамічному факторному феномені, що забезпечує організаційні та інноваційні ефекти. Розвиток підприємницької економіки здебільшого відбувається за законами середньострокового циклу, що обумовлює підприємницьку активність властивостями економічної системи, об'єктивно придбані нею на певних етапах соціально-економічної динаміки.

Література:

1. Балакірева О.М. Розвиток підприємництва в Україні: інституційне середовище та громадська думка населення. Економіка і прогнозування. 2018. № 2. С. 7—23.
2. Коваленко Г.М. Формування інноваційного потенціалу підприємств малого та середнього бізнесу. Вісник ЗНУ. 2017. № 9. С. 52—56.
3. Краєвська А.С. Розвиток підприємництва в умовах інституційної невизначеності. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2016. № 3. С. 67—72.
4. Полтерович В.М. Економічна рівновага і господарський механізм: монографія. Київ. Наука. 2016. 250 с.
5. Портер М. Міжнародна конкуренція. пер. с англ. М.: "Альпіна Диджитал", 1990. — 454 с.
6. Сухарська І. Історія розвитку інституту підприємництва в Україні. Вісник Львівського Університету. 2018. № 7. С. 238—242.

7. Хлистов Е.А. Становлення інституту підприємництва у історичній ретроспективі. Бізнес Інформ. 2015. № 1. С. 77—79.

References:

1. Balakireva, O.M. (2018), "Entrepreneurship development in Ukraine: institutional environment and public opinion", *Ekonomika i prohnozuvannia*, vol. 2, pp. 7—23.
2. Kovalenko, G.M. (2017), "Formation of innovative potential of small and medium business enterprises", *Visnyk ZNU*, vol. 9, pp. 52—56.
3. Kraevskaya, A.S. (2016), "Entrepreneurship development in conditions of institutional uncertainty", *Visnyk Vinnyts'koho politekhnichnoho instytutu*, vol. 3, pp. 67—72.
4. Polterovich, V.M. (2016), *Ekonomichna rovnovaha i hospodars'kyj mekhanizm* [Economic equilibrium and economic mechanism], Nauka, Kyiv, Ukraine.
5. Porter, M. (1990), *Mezhdunarodnaia konkurentsia* [International competition], Al'pina Dydzhytal, Moscow, Russia.
6. Sukharska, I. (2018), "History of the Institute of Entrepreneurship in Ukraine", *Visnyk L'vivskoho Universytetu*, vol. 7, pp. 238—242.
7. Khlistov, E.A. (2015), "Formation of the institute of entrepreneurship in historical retrospect", *Biznes Inform*, vol. 1, pp. 77—79.

Стаття надійшла до редакції 12.05.2021 р.

ІНВЕСТИЦІЇ.

ПРАКТИКА ТА ДОСВІД

www.investplan.com.ua

ISSN 2306-6814
P(72304) 681403

Науково-практичний журнал

Виходить 24 рази на рік

Передплатний індекс: 23892

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України (Категорія «Б») з

ЕКОНОМІЧНИХ НАУК та ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

(Наказ Міністерства освіти і науки України
№ 886 від 02.07.2020)

Спеціальності - 051, 071, 072, 073, 075, 076, 281, 292